

Seminar

“Scenarioplanning voor Pensioenfondsen”

Erasmus Universiteit Rotterdam

14 mei 2013

Dagvoorzitter:

Prof. dr. Jaap Koelewijn

Sprekers:

Prof. dr. Michael Damm

Ir. Karin Pasha-Huizinga, CFA

Dr. Ronald Doeswijk

Jhr. mr Albert Röell



IVP
instituut voor pensioeneducatie

PROGRAMMA SEMINAR '*Scenario planning voor Pensioenfondsen*', 14 mei 2013

Locatie: Erasmus Universiteit Rotterdam, Campus Woudestein, Gebouw M, Zaal Rochester

Adres: Burgemeester Oudlaan 50, 3062 PA Rotterdam

Programma:

12.00 - 12.30: Koffie, broodje, inschrijving, M-gebouw, Westhal, tweede verdieping

12.30 - 12.35: Welkomstwoord door Mr Onno de Lange, Pensioenbestuurders.nl

12.35 - 12.40: Introductie van de sprekers, door Prof. dr. Jaap Koelewijn, dagvoorzitter

12.40 - 13.25: "*Scenario's; wat niet weet kan wel degelijk deren*", prof. dr. Michael Damm, hoogleraar risicomanagement aan de VU

13.25 - 14.10: *Scenarioanalyse vanuit risicomanagement*, ir. Karin Pasha-Huizinga, CFA, Manager Strategic Risk Advice bij Cardano

14.10 - 14.25: Koffiepauze

14.25 – 15:10: *Scenarioanalyse bij beleggingsbeleid*, dr. Ronald Doeswijk, chief strategist Robeco

15.10 – 15:50: *Scenario planning als beleidsinstrument*, jhr. mr Albert Roëll, voorzitter Kas Bank

15.50 - 15.55: Nawoord en afsluiting door de dagvoorzitter

15:55: Borrel

17.00 EINDE

Voorwoord

Welkom tot het jaarlijkse seminar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam van Pensioenbestuurders.nl .

Het onderwerp van het seminar is Scenario planning voor Pensioenfondsen.

Het seminar is dit jaar voor het eerst georganiseerd in nauwe samenwerking met het Instituut voor Pensioeneducatie (IVP) dat de leergang Pensioenfondsmanagement aanbiedt.

Het zal u dan ook niet verbazen dat een aantal sprekers dat zich vandaag buigt over het onderwerp Scenario planning voor Pensioenfondsen tevens als docent is verbonden aan het IVP.

Elk bestuur van een organisatie, instelling, onderneming of pensioenfonds ziet hetzelfde probleem onder ogen: omgaan met onzekerheid. Scenario planning richt zich tot dit probleem.

Scenario planning is een middel voor elk bestuur om een beweeglijke omgeving te begrijpen, om strategische besluiten te nemen waardoor elke organisatie bestand is tegen een onzekere toekomst.

Scenario's helpen om in verschillende opties en mogelijkheden te denken, schept inzicht en doen creatieve ideeën ontstaan.

Nu, meer dan in de afgelopen tien jaar, staan pensioenfondsen voor belangrijke strategische keuzen: pensioenfondsen overwegen uitbesteding, opheffing, fusie of herverzekering. Pensioenfondsen moeten nadenken over de verschillende typen pensioenregelingen die vanaf 2015 worden uitgevoerd. Pensioenfondsen moeten over de lange termijn rendement maken en risico's beheersen. Pensioenfondsen worden steeds vaker geconfronteerd met wet- en regelgeving uit Brussel.

Nadenken over de toekomst is essentieel voor het lange-termijn succes van elke organisatie, dus ook van pensioenfondsen.

Vanmiddag bieden prof. dr. Michael Damm, dr. Ronald Doeswijk, ir. Karin Pasha-Huizinga CFA en jhr. mr Albert Roëll ieder vanuit de eigen expertise praktische handvatten waarmee pensioenfondsen het mysterieuze proces van scenario planning kunnen vormgeven.

Wij hopen dat het lichten van de sluier rondom het proces van scenario planning pensioenfondsen in staat zal stellen om een nieuwe manier van denken - en plannen - te vinden.

Onno de Lange

Pensioenbestuurders.nl

Instituut voor Pensioeneducatie

Over Pensioenbestuurders.nl , de organisator van het seminar

‘Scenarioplanning voor Pensioenfondsen’

Pensioenbestuurders.nl adviseert sedert 2010 pensioenfondsen, uitvoeringsorganisaties en bestuursbureaus op het brede terrein van *pension fund governance* of goed pensioenbestuur. In het kader hiervan werft, selecteert en koppelt **Pensioenbestuurders.nl** tevens ervaren bestuurders aan pensioenfondsen.

Integraal advies

Pensioenfondsen oriënteren zich op samenwerking met andere pensioenfondsen, opheffing of juist op uitbreiding door ook de pensioenuitvoering van andere pensioenfondsen op zich te nemen. Bij deze activiteiten zijn vaak meerdere adviseurs betrokken die elk vanuit een eigen specialisme werken.

De integrale aanpak biedt uitkomst. Deze aanpak bespaart kosten. De integrale aanpak is het antwoord op het onsamenvattend werken van verschillende specialismen bij de uitvoering van bestuursbesluiten. De integrale aanpak lost deze deficiëntie op door samenwerking, samenhang en afstemming vanuit de bundeling van specialistische kennis met ruime bestuurlijke ervaring in de pensioensector.

Implementatie van adviezen die een pensioenbestuur overneemt van een beleggingscommissie, kan gevolgen hebben voor de uitvoeringsorganisatie. En kan extra kosten met zich meebrengen. Een advies om bepaalde valuta af te dekken kan wel eens betekenen dat in de praktijk vermogensbeheerovereenkomsten moeten worden omgezet. De rapportage door externe partijen kan hierop betrekking hebben. Vervolgens worden externe adviseurs op de zaak gezet om de implementatie te begeleiden. Dat brengt extra kosten met zich mee.

Een ander voorbeeld waarbij de integrale aanpak uitkomst biedt, betreft het onderhandelen en opstellen van vermogensbeheerovereenkomsten met externe partijen. Een vermogensbeheerovereenkomst kan juridisch correct zijn maar beleggingsinhoudelijke gevolgen hebben. Zo kan in juridisch opzicht een prestatiebonus op duidelijke wijze in de overeenkomst zijn opgenomen. Dat die prestatiebonus bij de externe vermogensbeheerder kan leiden tot de prikkel van het nemen van extra risico moet wel passen in het risicobeleid.

Let een advocatenkantoor daarop?

Dit zijn voorbeelden waarbij het gebruik van afzonderlijke specialisten tot sub-optimale oplossingen leidt die grote gevolgen kunnen hebben.

Pensioenbestuurders.nl geeft integraal advies door het bundelen van specialistische kennis met jarenlange bestuurlijke ervaring in de pensioensector. Als (bij de implementatie van vaak ingrijpende bestuursbesluiten) behoefte bestaat aan aanvulling van het bestuur met specifieke bestuurlijke ervaring, werft, selecteert en koppelt **Pensioenbestuurders.nl** geschikte bestuurders aan pensioenfondsen.

Over de sprekers



Prof. dr. Michael Damm

Reade Klif Advies

Heidemeer 6, 8445 SB Heerenveen

E: Damm@ReadeKlifAdvies.nl

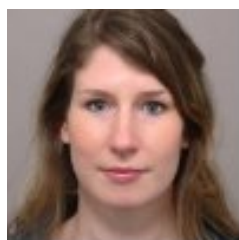
M: +31 (0)6 515 22 905

Academische achtergrond

Michael Damm studeerde Algemene Economie aan de Rijks Universiteit Groningen. In 1995 promoveerde hij op een risico management – gerelateerde onderzoek ‘avant la lettre’. In de dissertatie: ‘Exploring Bond Strategies, a simulation study of the Asset Management System’ wordt een relatie gelegd tussen de doelstellingen van beleggers, het risico en rendement van te volgen vastrentende beleggingsstrategieën en de op de kapitaalmarkt te verwachten renteontwikkelingen. In 2000 wordt hij door de VU benoemd als hoogleraar Risicobeheer [0,2]. In de oratie: ‘Wat niet weet, dat kan deren: over leven en beleggen onder onzekerheid’ wordt verder uitgeweid over de (on)mogelijkheden om onzekerheden in te schatten. Samen met Tom Steenkamp is hij verantwoordelijk voor het tot academische bloei brengen van de Investment Management (VBA) opleiding. In 2010 start hij op verzoek van de VU de opleiding Risk Management for Financial Institutions (www.RiskVu.com). Samen met Theo Kocken wordt een “nieuwewetse” risico management opleiding vormgegeven waarin instabiliteit door menselijk gedrag centraal staat.

Praktijk achtergrond

Damm is in de afgelopen twintig jaar bij verschillende financiële instellingen (SNS bank, SNS Reaal, VermogensGroep, UBS Bank Nederland) verantwoordelijk geweest voor o.a. beleggingen, risicobeheer, balansbeheer en personeelszaken. Het ISO gecertificeerd inrichten van- en het dienovereenkomstig klantgericht besturen van organisatieonderdelen is daarbij een rode draad geweest. Sinds 2012 is hij als onafhankelijk specialist actief in commissies van pensioenfondsen, helpt hij institutionele beleggers en family offices met bijvoorbeeld het reviewen, selecteren, monitoren en implementeren van vermogensbeheerders en schrijft hij getuige deskundige rapporten ten behoeve van de Rechtbank. In alle gevallen ligt zijn kunde en voorliefde bij het zijn van tolk – vertaler – intermediair tussen “specialisten” en “cliënten / bestuurders” in de financiële wereld.



Ir. Karin Pasha-Huizinga, CFA

Cardano

Weena 690, 21e etage

3012 CN Rotterdam

E: K.Huizinga@cardano.com

T.: 010 206 1300

Karin is Manager Strategic Risk Advice bij Cardano, waar ze leiding geeft aan een Strategic Risk Advice Team. Daarnaast adviseert ze pensioenfondsen op het gebied van strategisch risicomanagement, onder meer door het inzetten van derivaten. Tevens houdt Karin zich bezig met het analyseren van de gevolgen van het nieuwe pensioenakkoord voor pensioenfondsen.

Voordat Karin in 2010 bij Cardano kwam werkte ze vier jaar als kwantitatief analist bij IMC asset management. Hier was ze verantwoordelijk voor het stress-testen van Asset-Backed Securities. Ze ontwikkelde daarvoor modellen en adviseerde het investment committee.

Karin is afgestudeerd in technische natuurkunde aan de Technische Universiteit Delft. Zij is aangesloten bij het CFA Institute en volgt momenteel de opleiding Risicomanagement voor Financiële Instellingen aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Cardano biedt twee belangrijke diensten aan Europese pensioenfondsen: Solvency Management en Risk Management. Deze diensten worden ondersteund vanuit onze Nederlandse en Engelse kantoren, die samen meer dan 120 professionals in dienst hebben.

Solvency Management stelt pensioenfondsen in staat zich volledig te concentreren op hun strategische doelstellingen, door het beheersen van de dekkingsgraad (aan de hand van overeengekomen doelstellingen en parameters) op een verantwoorde wijze uit te besteden aan een professioneel team.

Cardano's dienstverlening op het gebied van **Risk Management** helpt klanten om de belangrijkste risico's, zoals rente-, inflatie- en aandelenrisico te beheersen. Cardano geeft advies over en verzorgt de uitvoering van derivaten overlays met een totaal volume van circa 90 miljard Euro per jaar, waarmee Cardano Europees marktleider is.



Dr. Ronald Doeswijk

*Robeco
Coolsingel 120
3011 AG Rotterdam
E: r.doeswijk@robeco.com
T: 010 224 2855*

Ronald (1970) is Chief Strategist bij Robeco. Hij is een expert op het gebied van economie en asset allocatie. Van 1996 tot 2010 was Ronald beleggingsstrateeg bij IRIS, het voormalige onderzoeksinstituut van Rabobank en Robeco.

Ronald heeft in de academische literatuur artikelen over strategische en tactische asset allocatie gepubliceerd. Artikelen van zijn hand verschenen onder andere in de Journal of Portfolio Management, de Journal of Wealth Management, de International Review of Financial Analysis en de Journal of Investing. Hij behoort inmiddels tot de meest gedownloade academische auteurs in de wereld.

Ronald rondde in 1995 zijn studie economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam af. Daar promoveerde hij ook in 2007 met zijn proefschrift 'Ape of Art', dat een groot deel van de gepubliceerde studies tot op dat moment bevat. Regelmatig presenteert hij zijn visie op de economie en de financiële markten in de media. Ronald is columnist bij het FD en neemt deel aan een radiopanel bij BNR.

Robeco, partner in pensioenoplossingen

Het zijn woelige tijden voor pensioenfondsen: een lage rentestand, stijgende levensverwachting en keuze voor een nieuw pensioencontract. De problematiek wordt snel gecompliceerder en tegelijkertijd moet u verstrekkende beslissingen nemen. Centraal staat natuurlijk waar u met uw pensioenfonds heen wilt, en hoe houdbaar de huidige inrichting hiervan is. Dat vraagt om een ervaren oordeel en nieuwe oplossingen. Bij Robeco is alle hiervoor benodigde expertise in huis. Of het nu gaat om het toepassen van het nieuwe FTK, Integraal Vermogensbeheer of de nieuwe Premie Pensioeninstelling.



Jhr. mr. Albert Röell

*KAS BANK N.V.
Spuistraat 172
1012 VT Amsterdam*

*Contact via Larissa Gabriëlse
E: larissa.gabrielse@kasbank.com
T: 020 557 5640*

Functie: Voorzitter Raad van Bestuur KAS BANK N.V.

Opleiding

Stedelijk Gymnasium in Leiden

Rechten aan de Universiteit Utrecht

Post-MBA bij IMD en Insead

Loopbaan

2005–heden voorzitter Raad van Bestuur KAS BANK

2002–2004 statutair directeur C&E Bankiers

1994–2002 Verschillende managementfuncties binnen ING Groep

1989–1991 Consultant bij McKinsey & Company

1983–1989 Adjunct directeur NOG Verzekeringen

Nevenfuncties

Bestuurslid Holland Financial Centre , Bestuurslid Commissie Toezicht NVB, Bestuurslid Beraad NVB, Lid adviesgroep Transparency International Nederland , Bestuurslid van Vereniging van Effecten Uitgevende Ondernemingen (VEUO)

Functies in de niet-zakelijke sfeer

Voorzitter Tom Voûte Fonds, Lid Raad van Advies van Prinses Máxima Centrum voor Kinderoncologie (voorheen NKOC), Penningmeester van Vrienden van het Concertgebouw en het Koninklijk Concertgebouworkest, Lid Raad van Advies Utrechtsch Studenten Corps (USC) , Bestuurslid Stichting Restauratiefonds de Oude Kerk

‘In control’ met de informatietools van KAS BANK

Focus op Nederlandse pensioenfondsen

KAS BANK is diepgeworteld in de Nederlandse pensioensector en specialiseert zich in wereldwijde *custody*, administratie, risico monitoring en maatwerkrapportages. KAS BANK is een zelfstandige bank zonder actief vermogensbeheer en handel voor eigen rekening. Dit onderstreept haar volledige neutraliteit en onafhankelijkheid.

Informatievoorziening aan pensioenfondsen staat centraal in de dienstverlening door KAS BANK. Door haar focus op administratieve dienstverlening voorziet KAS BANK pensioenfondsen van volledig onafhankelijke rapportages. U kunt er bij KAS BANK volledig op vertrouwen dat u altijd beschikt over de meest betrouwbare en actuele informatie over uw fonds. Door de flexibiliteit in haar dienstverlening is KAS BANK in staat maatwerk te leveren en geïntegreerde rapportages op te leveren.

Met informatie van KAS BANK kunt u sturing geven aan uw pensioenfonds. Bij wijzigingen in de wet- of regelgeving of actuele marktontwikkelingen wilt u weten wat hiervan de gevolgen zijn voor uw pensioenfonds. Met haar expertise is KAS BANK de aangewezen partij om de relevante scenario's, bijvoorbeeld ten aanzien van uw liquiditeiten, voor u in kaart te brengen.

Het bestuur ‘in control’

Het *Pension Fund Dashboard* en *Pension Fund Monitor* app voor de iPad zijn speciaal ontworpen om bestuurders van pensioenfondsen te ondersteunen bij het monitoren van hun beleggingsbeleid en het managen van de toenemende governance verplichtingen.

Zowel pensioenfondsbestuurders als hun uitvoeringsorganisaties beschikken op ieder gewenst moment over de meest actuele stand van zaken bij het pensioenfonds, in één oogopslag ziet u hoe uw beleggingsportefeuille scoort op ten opzichte van belangrijke indicatoren, zoals dekkingsgraad, performance of compliance. Hierdoor beschikt het bestuur over de juiste, betrouwbare en relevante informatie waarmee u aantoonbaar ‘in control’ bent.

In 2012 heeft KAS BANK de *Technology Innovation of the Year award* ontvangen voor de Pension Fund Monitor app. Volgens de jury heeft de app een revolutie teweeg gebracht bij pensioenfondsen. “KAS BANK heeft de informatiebehoefte van pensioenfondsen vertaald in een innovatieve oplossing, waardoor bestuurders actuele inzage hebben in de belangrijkste parameters van het pensioenfonds”.

Algemene informatie KAS BANK

KAS BANK is een Europese specialist in zakelijke effectendienstverlening. Als onafhankelijke bank vormt zij de schakel tussen professionele financiële instellingen binnen Europa en daarbuiten.

De focus van KAS BANK is gericht op toegevoegde waarde dienstverlening aan nationale en internationale partijen in de pensioen- en effectenwereld. Daarbij opereert zij vanuit het marktperspectief van haar cliënten. Maatwerk en transparantie staan in dienstverlening door KAS BANK centraal.



www.instituutpensioeneducatie.nl

Over kennispartner IVP – Instituut voor Pensioeneducatie

IVP – Instituut voor Pensioeneducatie biedt een kwaliteitsimpuls aan de pensioensector door *educatie, certificatie en registratie* van bestuurders.

Educatie

Het IVP ontwikkelde de unieke leergang Pensioenfondsmangement. Een eenjarig praktijkgerichte opleiding bestaande uit zes los van elkaar te volgen modules die alle aspecten van het pensioenbedrijf met elkaar verbindt, en daarbij tevens essentiële vaardigheden traint. De opleiding is op deskundigheidsniveau 2.

Het IVP leidt een nieuwe lichter bestuurders op die het hoofd kunnen bieden aan de grote uitdagingen waarvoor pensioenfondsen staan.

Bestuurders die beschikken over alle benodigde kennis, vaardigheden en oordeelsvermogen om als professionals de besturen van pensioenfondsen te versterken.

Certificatie

Voltooiing van de leergang Pensioenfondsmangement door succesvolle afsluiting van een toets op kennis, inzicht, oordeelsvorming en vaardigheden leidt tot de titel van RPB Register Pensioenbestuurder.

De RPB Register Pensioenbestuurder weet hoe in een team te functioneren, kan met allerlei partijen onderhandelen met verstand van zaken op alle terreinen waar een bestuurder in de praktijk mee te maken krijgt

Registratie

Het IVP heeft het initiatief genomen tot de oprichting van een register voor gekwalificeerde professionals die een pensioenfonds (willen) leiden, ondersteunen of adviseren.

Het bestuur van het IVP



Eduard Bomhoff, voorzitter

Hoogleraar Monetaire Economie Monash University, Kuala Lumpur



Frans Dooren, penningmeester

Adjunct-directeur en Chief Investment Officer, Stichting Nedlloyd Pensioenfonds



Els Ankum – Griffioen

Head of Business Development & Investor Relations, Triodos Bank



Rijk Griffioen

Senior Investment Consultant Alternatives, Stichting Pensioenfonds IBM Nederland

Het bestuur van het IVP , vervolg



Ruud Hagendijk

Voorzitter Raad van Bestuur van MN



Ellen Cramer-de Jong

Partner, Allen & Overy, Specialisatie: Investment Management



Onno de Lange, secretaris

Directeur, Pensioenbestuurders.nl

Over de leergang Pensioenfondsmanagement

De leergang Pensioenfondsmanagement bestaat uit zes modules. Iedere module telt vier colleges. Er kan worden gekozen om alle modules te volgen, of een selectie ervan.

De colleges worden gegeven op donderdagmiddagen van 15.00 uur tot 18.00 uur in het World Trade Center te Rotterdam.

Wie alle modules volgt, bij ten minste tachtig procent van de colleges aanwezig is en slaagt voor de eindtoets inzake kennis en vaardigheden, verkrijgt de titel van RPB – Register Pensioenbestuurder.

Losse modules volgen kan ook. Er geldt een aanwezigheidsvereiste van ten minste tachtig procent van de colleges. Losse modules leveren een certificaat van deelname op waarin deskundigheidsniveau 2 voor het betreffende onderwerp wordt bevestigd.

De kosten voor de gehele leergang bedragen EUR 9.500 ex BTW. U ontvangt hiervoor een exemplaar van het boek Hoofdpijnen pensioenfondsmanagement (Pearson Benelux, Amsterdam, 2012), zes syllabi, 24 colleges, een eindtoets en maaltijden in Brasserie Staal te Rotterdam.

Voor losse modules van vier colleges geldt een moduleprijs van EUR 2.500 ex BTW, waarvoor u ontvangt een exemplaar van Hoofdpijnen pensioenfondsmanagement en een syllabus van de module, vier colleges en vier maaltijden in Brasserie Staal te Rotterdam.

Module 1. Pensioenregelingen en pensioensystemen in Nederland en Europa

In deze module leert u over de belangrijkste en actuele pensioenonderwerpen, de Pensioenwet, de verschillende pensioensoorten, de financiering van pensioenfondsmanagement, bevoegdheden van toezichthouders, uw rechten jegens toezichthouders, bestuurdersaansprakelijkheid, en public affairs management (belangenbehartiging als onderdeel van de bestuurstaak).

Docenten

Dr. Dirk Broeders, De Nederlandsche Bank
Mr. Corine Hoekstra, Bergamin & Gielink Pensioenrechtadvies
Mr. Leon Mooijman, Algemene Werkgevers Vereniging Nederland
Mr. Guido Roth, Spigt Litigators
Prof. Dr. Rinus van Schendelen, Erasmus Universiteit Rotterdam

Module 2. Beleggingsbeleid (in samenwerking met CFA Institute)

Deze module is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het CFA Institute. De literatuur van deze module is afkomstig van het CFA Institute en daarom in het Engels. De colleges worden in het Nederlands gegeven.

Pensioenfondsmanagement beleggen de pensioenpremies die werkgevers, werknemers of vrij beroepsbeoefenaren aan het pensioenfonds betalen om uiteindelijk een maatschappelijk acceptabel pensioen te kunnen verzorgen.

Het bestuur van een pensioenfonds is verantwoordelijk voor het beleggingsbeleid. Er zijn duizenden vermogensbeheerders en adviesbureaus die alle een op het eerste gezicht aantrekkelijke propositie bieden.

Een goed besluit over vermogensbeheer kan echter pas worden genomen bij voldoende kennis over de beleggingsaspecten die onlosmakelijk aan het uitvoeren van een pensioenregeling zijn verbonden.

In deze module leert u hoe en waarom een pensioenfonds belegt, actuele thema's, het belang van beleggingsovertuigingen en hoe u als bestuurder beleggingsbesluiten neemt.

Docenten

Drs. Rogier van Aart, CFA Netherlands
Prof. Dr. Michael Damm, Vrije Universiteit Amsterdam
Drs. Evalinde Eelens, A&O Services
Mr. Rijk Griffioen, IBM Pensioenfonds en bestuurslid IVP
Prof. Dr. Jaap Koelewijn, Nijenrode
Drs. Eelco Ubbels RBA, Alpha Research

Module 3. Risicomanagement, Balansmanagement

In deze module leert u de samenhang tussen dekkingsgraad, ALM-studie, beleggingsbeleid, premiestelling en de (wettelijke) regels van het Financieel Toetsingskader en financiële verslaglegging. U bent in staat financieel beleid te volgen en te ontwikkelen.

U leert in deze module het proces van risicobeheersing, methoden en technieken, met onder andere de mogelijkheden van scenarioanalyse en ALM-studie. U leert tevens de rapportages van vermogensbeheerders begrijpen.

Docenten

Dr. Ronald Bosman, Vrije Universiteit Amsterdam
Prof. dr. Michael Damm, Vrije Universiteit, Amsterdam
Drs. Jeroen Koopmans AAG, Lane Clark Peacock
Drs. Mark Willemse, Cardano

Module 4. Uitbesteding

De meeste pensioenfondsen besteden hun kernactiviteiten uit. Het gaat om vermogensbeheer, pensioenbeheer en pensioenadministratie en het telefonisch contact met deelnemers en gepensioneerden.

In deze module leert u:

- Uitbesteding conform de regels van De Nederlandsche Bank;
- Uitbestedingsbeleid maken
- Fiscale aspecten van uitbesteding
- Kosten verbonden aan uitbesteding
- De essentialia van *service level agreements*, inclusief *investment management agreements* en fiduciair beheer
- Implementatie van uitbesteding
- *In control* blijven na uitbesteding

Docenten

Drs. Paul Boerboom (Avida International)

Drs. Mark Rosenberg (Avida International)

Module 5. Het besturen van een organisatie

Op het moment dat u wordt benoemd tot bestuurslid, voorzitter of interne toezichthouder van een pensioenfonds heeft u (meestal) geen invloed op de samenstelling van het bestuur of van het interne toezichtsorgaan. Met dit team zult u de komende jaren belangrijke besluiten (moeten) nemen.

Een goed samenspel tussen bestuurders, management en interne toezichthouders bepaalt de slagkracht van het pensioenfonds. Hoe kunt u in uw team bijdragen aan effectief bestuur, waarin op accurate wijze besluitvorming plaatsvindt? Hoe stuurt u de directeur van de uitvoeringsorganisatie aan? Hoe evalueert u uw eigen functioneren als bestuur? Wat is de verhouding tussen bestuur en intern toezicht? Wanneer bent u daadwerkelijk in control?

Deze module bevat de formele aspecten van governance, het juridisch en financieel kader, hoe visie en strategisch beleid te ontwikkelen, inzicht in rollen, taken en functies van de voorzitter en andere bestuursleden en de verhouding met het interne toezicht.

U leert:

- Sturen op drijfveren, waarden en overtuigingen
- Diepgaand begrip van pensioenfondsen, cultuur en politiek
- Inschatten waar het pensioenfonds is met zijn ontwikkeling
- De risicobeheer-, audit- en controlefuncties van het bestuur
- Coachingsvaardigheden
- Aansturen van professionals
- Uw doelstellingen te verbinden met die van de organisatie en uw collega's
- Leer modellen voor ethische besluitvorming, Enron en gedragscodes
- Begrijp integriteit en (de schijn van) belangenverstrengeling

Docenten

Prof. Dr. Jaap Koelewijn, Nijenrode

Drs. Toos Stegers, Psychologisch adviesbureau Akerendam

Mr. Wijnand Nuijts, De Nederlandsche Bank

Module 6. Marketing & communicatie

Rondom pensioencommunicatie gelden richtlijnen van toezichthouder Autoriteit Financiële Markten.

Los van de richtlijnen is het voor een bestuur van belang zelf een communicatiestrategie op te zetten en uit te (laten) voeren. Een effectieve communicatiestrategie helpt besluiten aan de deelnemers te verduidelijken. Bovendien worden eventuele juridische aanspraken bij misverstanden over de pensioenaanspraak mede door duidelijke communicatie voorkomen.

Met een effectieve marketingstrategie kan uw pensioenfonds toegevoegde waarde leveren aan de deelnemers. Deze module leert u hoe en waarom.

Deze module leert u hoe een communicatiestrategie kan worden ontwikkeld. Tevens wordt aandacht besteed aan de wettelijke regels inzake pensioencommunicatie.

**HET BOEK DAT ALLE ASPECTEN VAN HET BESTUREN VAN EEN PENSIOENFONDS
OP TOEGANKELIJKE WIJZE BEHANDELT.**

HOOFDLIJNEN PENSIOENFONDSMANAGEMENT

Door Onno de Lange

Theorie en praktijk van het leiden van een pensioenfonds: van vermogensbeheer tot de kunst van het onderhandelen en van pensioenrecht tot belangenbehartiging.



Bestel **Hoofdlijnen Pensioenfondsmanagement** nu bij
IVP Instituut voor Pensioeneducatie, bol.com of selexyz.nl voor
€49,95. Op werkdagen voor 20.00 u besteld, morgen in huis.

HOOFDLIJNEN PENSIOENFONDSMANAGEMENT is een
uitgave van Pearson Benelux / FT Prentice Hall

FT Prentice Hall
FINANCIAL TIMES

IVP
instituut voor pensioeneducatie